Pojęcia kluczowe: *kary dyscyplinarne, środki dyscyplinarne, sądy dyscyplinarne, adwokat, radca prawny, odpowiedzialność dyscyplinarna, etyka zawodowa*

Patrycja Bróżek

Kilka wybranych refleksji o środkach dyscyplinarnych (tzw. „karach dodatkowych") orzekanych wobec adwokatów i radców prawnych (oraz aplikantów)

Abstrakt

W ramach art. 81 ust. 2–6 aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 26.05.1982 r. Prawo o adwokaturze oraz art. 65 ust. 2a–2h ustawy z dnia 6.07.1982 r. o radcach prawnych ustawodawca uregulował dodatkowe dolegliwości wymierzane w związku z popełnieniem deliktu dyscyplinarnego, które określane są mianem „środków dyscyplinarnych" („kar dodatkowych"). Mogą być one orzekane obok kar dyscyplinarnych, natomiast nie mogą stanowić samodzielnej formy ukarania obwinionego. Zgodnie z art. 81 ust. 2 pr. adw. i art. 65 ust. 2a u.o.r.p. obok kary nagany i kary pieniężnej można orzec dodatkowo (a więc fakultatywnie) zakaz wykonywania patronatu na czas od roku do lat pięciu. Natomiast obligatoryjnie zakaz ten, w wymiarze od lat dwóch do lat dziesięciu, orzeka się obok kary zawieszenia w czynnościach zawodowych (art. 81 ust. 3 pr. adw. i art. 65 ust. 2b u.o.r.p.). Z kolei wymierzenie kary nagany i kary pieniężnej pociąga za sobą utratę biernego prawa wyborczego do organu samorządu adwokackiego na czas lat trzech od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 81 ust. 4 pr. adw. i art. 65 ust. 2g u.o.r.p.), zaś kara zawieszenia w czynnościach zawodowych wiąże się z utratą biernego oraz czynnego prawa wyborczego na czas sześciu lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia (art. 81 ust. 5 pr. adw. i art. 65 ust. 2h u.o.r.p.). W 2014 r. miała miejsce nowelizacja ustawy Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw dokonana ustawą z dnia 7 .11.2014 r. i w związku z nią, w ramach art. 81, po ust. 3 ustawodawca dodał ust. 3a, w którym zaakcentował, iż obok kary dyscyplinarnej można orzec dodatkowo obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego. Z kolei po ust. 5 art. 81 dodany został ust. 6, w którym stwierdzono, że sąd dyscyplinarny może orzec podanie treści orzeczenia do publicznej wiadomości w określony sposób, jeżeli uzna to za celowe ze względu na okoliczności sprawy, o ile nie narusza to interesu pokrzywdzonego.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

Oba te środki mogą być (co do zasady) orzekane obok każdej z kar. Analogiczne rozwiązania wprowadzono w ustawie o radcach prawnych w ramach art. 65 ust. 2e i 2f. Należy nadmienić, iż większość kar dyscyplinarnych wymienionych w art. 81 pr. adw. i art. 65 u.o.r.p. może być zastosowana zarówno w stosunku do adwokatów, radców prawnych, jak i aplikantów. Nie dotyczy to jednak kary pieniężnej, której nie orzeka się w stosunku do aplikantów. Należałoby zatem przyjąć, że również wobec aplikantów niektóre ze środków dyscyplinarnych można stosować, aczkolwiek już z samej treści przepisów w sposób jednoznaczny wynika, iż nie wszystkie (np. zakaz sprawowania patronatu). Celem niniejszej publikacji jest zatem zwrócenie szczególnej uwagi na wspomniane powyżej środki dyscyplinarne.

I. Wprowadzenie

W ramach art. 81 ust. 2–6 aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 26.05.1982 r. Prawo o adwokaturze[1] oraz art. 65 ust. 2a–2h ustawy z dnia 6.07.1982 r. o radcach prawnych[2] ustawodawca uregulował dodatkowe dolegliwości wymierzane w związku z popełnieniem deliktu dyscyplinarnego, które w piśmiennictwie określane są mianem „środków dyscyplinarnych" (tzw. „kary dodatkowe")[3]. Mogą być one orzekane obok zasadniczych kar dyscyplinarnych, natomiast (co do zasady) nie mogą stanowić samodzielnej formy ukarania obwinionego[4].

Zgodnie z art. 81 ust. 2 pr. adw. i art. 65 ust. 2a u.o.r.p. obok kary nagany i kary pieniężnej można orzec dodatkowo (a więc fakultatywnie) zakaz wykonywania patronatu na czas od roku do lat pięciu. Natomiast obligatoryjnie zakaz ten, w wymiarze od lat dwóch do lat dziesięciu, orzeka się obok kary zawieszenia w czynnościach zawodowych (art. 81 ust. 3 pr. adw. i art. 65 ust. 2b u.o.r.p.). Z kolei wymierzenie kary nagany i kary pieniężnej pociąga za sobą utratę biernego prawa wyborczego do organu samorządu adwokackiego na czas lat trzech od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 81 ust. 4 pr. adw. i art. 65 ust. 2g u.o.r.p.), zaś kara zawieszenia w czynnościach zawodowych wiąże się z utratą biernego oraz czynnego prawa wyborczego na czas sześciu lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia (art. 81 ust. 5 pr. adw. i art. 65 ust. 2h u.o.r.p.). W 2014 r. miała miejsce nowelizacja ustawy Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw dokonana ustawą z dnia 7.11.2014 r.[5] i w związku

1 Ustawa z 26.05.1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 1982 r. nr 16 poz. 124), dalej: pr. adw.

2 Ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 1982 r. nr 19 poz. 145), dalej: u.o.r.p.

3 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2016, s. 232–233; wyrok NSA z 8.02.2011 r. (II GSK 197/10), LEX nr 736433.

4 Zob. R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Piesiewicz, Warszawa 2023, s. 437–438.

5 Nowelizacja dokonana ustawą z 7.11.2014 r. – Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1778).

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

z nią, w ramach art. 81 po ust. 3 ustawodawca dodał ust. 3a, w którym zaakcentował, iż obok kary dyscyplinarnej można orzec dodatkowo obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego. Z kolei po ust. 5 art. 81 dodany został ust. 6, w którym stwierdzono, że sąd dyscyplinarny może orzec podanie treści orzeczenia do publicznej wiadomości w określony sposób, jeżeli uzna to za celowe ze względu na okoliczności sprawy, o ile nie narusza to interesu pokrzywdzonego. Oba te środki mogą być (co do zasady) orzekane obok każdej z kar. Analogiczne rozwiązania wprowadzono w ustawie o radcach prawnych w ramach art. 65 ust. 2e i 2f.

Należy nadmienić, iż większość kar dyscyplinarnych wymienionych w art. 81 pr. adw. i art. 65 u.o.r.p. może być zastosowana zarówno w stosunku do adwokatów, radców prawnych, jak i aplikantów. Nie dotyczy to jednak kary pieniężnej, której nie orzeka się w stosunku do aplikantów[6]. Należałoby zatem przyjąć, że również wobec aplikantów niektóre ze środków dyscyplinarnych można stosować, aczkolwiek już z samej treści przepisów w sposób jednoznaczny wynika, iż nie wszystkie (np. zakaz sprawowania patronatu). Celem niniejszej publikacji jest zatem zwrócenie szczególnej uwagi na wspomniane powyżej środki dyscyplinarne orzekane przez sądy dyscyplinarne.

Warto przy tej okazji wspomnieć, że środkiem dyscyplinującym (ale nie dyscyplinarnym oraz nie karą) jest „upomnienie dziekańskie" uregulowane w art. 85 pr. adw. i „ostrzeżenie dziekańskie" przewidziane w art. 66 u.o.r.p. (obie instytucje posiadają analogiczny kształt, ale odmienną nazwę) – zgodnie z treścią tych przepisów, jeżeli przewinienie dyscyplinarne jest mniejszej wagi albo w świetle okoliczności sprawy będzie to wystarczającym środkiem dyscyplinującym adwokata/radcę prawnego lub aplikanta bez potrzeby wymierzenia kary dyscyplinarnej, dziekan, na wniosek rzecznika dyscyplinarnego, może poprzestać na udzieleniu upomnienia/ostrzeżenia dziekańskiego. Udzielając upomnienia/ostrzeżenia dziekańskiego, dziekan może jednocześnie zobowiązać adwokata/radcę prawnego lub aplikanta do przeproszenia pokrzywdzonego lub do innego stosownego postępowania. Szczególne uprawnienie dziekana przewiduje również art. 48 ust. 3 pr. adw., zgodnie z którym dziekan może udzielić adwokatowi lub aplikantowi adwokackiemu ostrzeżenia za dopuszczenie się tzw. uchybienia mniejszej wagi (analogicznej instytucji nie ma na gruncie ustawy o radcach prawnych).

Ostrzeżenie i upomnienie dziekańskie nie są karami (nie znajdują się one w katalogu kar), a zastosowanie któregoś z tych środków zależy od wystąpienia wskazanych w powyżej wspomnianych przepisach okoliczności. Trzeba zauważyć, iż w praktyce mogą powstawać problemy interpretacyjne z pojęciem „uchybienie mniejszej wagi" uzasadniającym zastosowanie „adwokackiego" ostrzeżenia dziekańskiego (z art. 48 ust. 3 pr. adw.) oraz „przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi" przy

6 R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 442–443.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

stosowaniu upomnienia dziekańskiego. W przypadku „adwokackiego" ostrzeżenia dziekańskiego (art. 48 ust. 3 pr. adw.) nie jest wymagane wcześniejsze wystąpienie do dziekana ze stosownym w tej sprawie wnioskiem przez rzecznika dyscyplinarnego (inaczej, niż ma to miejsce w przypadku upomnienia dziekańskiego, które wymaga odpowiedniego uprzedniego wniosku rzecznika), gdyż jego udzielenie stanowi szczególne uprawnienie dziekana okręgowej rady adwokackiej i wykonywane jest przez niego z własnej inicjatywy, w sprawach tzw. „uchybień mniejszej wagi"[7].

Wydaje się jednak, że w związku ze wspomnianą powyżej nowelizacją z dnia 7.11.2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw, która nadała instytucji upomnienia dziekańskiego nowy kształt (taki jak opisany powyżej), instytucja ostrzeżenia dziekańskiego uregulowanego w ramach art. 48 ust. 3 pr. adw. utraciła swoje pierwotne znaczenie i w ramach postulatów *de lega ferenda* należałoby rozważyć jej usunięcie z gruntu ustawy Prawo o adwokaturze. Najważniejszą konsekwencją tej nowelizacji jest przyjęcie, że upomnienie dziekańskie nie jest karą dyscyplinarną w rozumieniu art. 81 ust. 1 pr. adw (do czasu tej nowelizacji taki charakter ono posiadało), a środkiem dyscyplinującym udzielanym przez dziekana[8]. Warto by też zastanowić się nad ewentualnym ujednoliceniem nazwy tej instytucji na gruncie obu ustaw – jako kolejnym postulatem *de lega ferenda* – bowiem posiadają one aktualnie taki sam kształt (art. 81 pr. adw. i art. 66 u.o.r.p.), ale odmienne nazwy. Jednak ze względu na ramy niniejszego opracowania zagłębianie się w tę tematykę nie jest uzasadnione.

II. Zakaz wykonywania patronatu

Ważnym środkiem dyscyplinarnym, który może być zastosowany w stosunku do adwokatów oraz radców prawnych, jest zakaz sprawowania patronatu. Jest on orzekany w przypadku wymierzania niektórych tylko kar i na ściśle oznaczony przez ustawodawcę czas (art. 81 ust. 2 i 3 pr. adw. i art. 65 ust. 2a i 2b u.o.r.p.). Przy jego stosowaniu należy wziąć pod uwagę m.in. interes wspólnoty samorządu adwokackiego/radcowskiego związany z zachowaniem właściwych standardów szkolenia aplikantów (a więc przyszłych adwokatów lub radców prawnych). Ma to szczególne znaczenie wówczas, gdy ukarany przypisanym mu deliktem spowodował, że zakwestionowane zostały w dużym stopniu jego kwalifikacje profesjonalne nie tylko w sensie umiejętności zawodowych, ale także te etyczne, świadczące o obniżeniu jego autorytetu czy zaufania w ramach samorządu. Funkcją tego środka jest również wzmocnienie roli orzekanych w konkretnych przypadkach kar dyscyplinarnych[9].

7 Zob. M. Kulik, *Kary dyscyplinarne w ustawie o radcach prawnych. Próba analizy systemowej*, „Studia Iuridica" 2022/93, s. 160–162.

8 M. Eysymontt (w:) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Piesiewicz, Warszawa 2023, s. 271–272.

9 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 233.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

Zakaz wykonywania patronatu może być (w sytuacji wymierzenia kary nagany lub kary pieniężnej – od roku do lat pięciu) lub jest (w przypadku orzekania kary zawieszenia w czynnościach zawodowych – od lat dwóch do lat dziesięciu) stosowany w celu bardziej zróżnicowanego oddziaływania na ukaranych w ramach represji dyscyplinarnej, czy też zaspokojenia dodatkowych funkcji prewencyjnych[10]. Wskazuje się, że w sytuacji, gdy zakaz ten może być orzekany fakultatywnie – to na rozstrzygnięcie o jego zastosowaniu powinno wpływać m.in. ustalenie, że popełnione przewinienie dyscyplinarne dotyczy w jakiś sposób kwestii sprawowania patronatu lub jego charakter podaje w wątpliwość możliwość prawidłowego jego wykonywania. Wydaje się jednak, że niezależnie od tego, czy może być on orzekany fakultatywnie, czy obligatoryjnie, to zawsze w przypadku, gdy kwalifikacje zawodowe, a także (lub) etyczne zostały przez adwokata naruszone w poważnym stopniu, to środek ten powinien być raczej orzekany. Sąd, stosując go, powinien wziąć pod uwagę to, czy obwiniony jest w stanie w sposób pełny i właściwy przekazać aplikantom istotę zasad należytego wykonywania zawodu adwokata/radcy prawnego na różnych płaszczyznach[11].

Należy wskazać, że zgodnie z treścią § 10 ust. 1 regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej[12] aplikant odbywa aplikację pod kierunkiem patrona wyznaczonego przez dziekana okręgowej rady adwokackiej spośród adwokatów spełniających określone kryteria wymienione w ust. 2 tego paragrafu. W świetle ust. 2 patronem może być adwokat, który spełnia łącznie następujące warunki: jest wpisany na listę adwokatów wykonujących zawód w izbie adwokackiej, w której odbywa aplikację mający pozostawać pod jego patronatem aplikant adwokacki, i wykonuje zawód adwokata od co najmniej pięciu lat; nie jest karany orzeczeniem sądu dyscyplinarnego; wyraził zgodę na podjęcie się obowiązków patrona oraz złożył pisemne oświadczenie, iż znane są mu obowiązki z tym związane. W wyjątkowych przypadkach dziekan okręgowej rady adwokackiej może wyrazić zgodę na pełnienie obowiązków patrona przez adwokata wpisanego na listę adwokatów i wykonującego ten zawód przez okres krótszy, tj. od lat trzech. Z kolei w przypadku radców prawnych patronem może być radca prawny, który daje rękojmię należytego wykonywania patronatu; jest wpisany na listę

10 W przypadku rzeczników patentowych (art. 58 ustawy z dnia 11.04.2001 r. o rzecznikach patentowych, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 749) obok kary nagany z ostrzeżeniem oraz kary pieniężnej można w stosunku do nich orzec dodatkowo zakaz wykonywania patronatu na czas od roku do pięciu lat. Natomiast obok kary zawieszenia prawa wykonywania zawodu rzecznika patentowego orzeka się dodatkowo zakaz wykonywania patronatu na czas od dwóch lat do lat dziesięciu, jednakże nie krócej niż na okres zawieszenia. Należy zatem stwierdzić, że wymiar tego środka jest tutaj taki sam (i orzekany obok tych samych kar), jak w przypadku radców prawnych i adwokatów.

11 Zob. R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 438; postanowienie SN z dnia 24.10.2017 r. (SDI 72/17), LEX nr 2427181; T. Niedziński (w:) *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2022, art. 65 RadPrU, Legalis.

12 Na podstawie uchwały nr 78/2022 NRA z dnia 18.11.2022 r. ogłoszony został jednolity tekst Regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej przyjętego uchwałą nr 55/2011 NRA z dnia 19.11.2011 r. ze zmianami wprowadzonymi następującymi uchwałami NRA: nr 21/2014 z 22.11.2014 r., nr 51/2015; z 13.11.2015 r., nr 5/2017; z 21.01.2017 r., nr 89/2020; z 6.06.2020 r., nr 34/2021; z 27.11.2021 r. oraz nr 78/2022 z 18.11.2022 r.; https://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-12zal-do-uchwaly-prezydium-nra-nr-2572022regulamin-aplikacjitekst-jednolity-37705.pdf

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

radców prawnych i wykonuje ten zawód co najmniej przez cztery lata; nie został ukarany orzeczeniem sądu dyscyplinarnego; nie został skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne oraz nie zalega z płatnością składek członkowskich za okres dłuższy niż trzy miesiące, a także wyraził zgodę na podjęcie się obowiązków patrona i złożył oświadczenie, iż znane mu są obowiązki z tym związane[13].

Warto przy tym również nadmienić, iż zgodnie z treścią § 2 ust. 1 regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej „(...) aplikacja adwokacka przygotowuje aplikantów adwokackich do wszechstronnego i należytego wykonywania zadań określonych w art. 1 Prawa o adwokaturze, kształtuje poczucie godności zawodowej i uczy postępowania zgodnie z zasadami uczciwości, słuszności i sprawiedliwości". Natomiast w świetle ust. 2 tego samego paragrafu „celem aplikacji jest w szczególności: a) opanowanie zasad etyki i godności zawodu oraz wdrażanie do przestrzegania tych zasad, b) praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu adwokata zgodnie z Prawem o adwokaturze". Nie ulega zatem wątpliwości, że adwokat (radca prawny), któremu powierzono obowiązki patrona, powinien dołożyć wszelkich starań celem należytego przygotowania aplikanta do wykonywania w przyszłości zawodu adwokata (radcy prawnego) – pod kątem umiejętności zawodowych (powinien zadbać m.in. o: umiejętność posługiwania się przez aplikanta literaturą prawniczą, orzecznictwem, omawiać z nim sposób występowania przed sądami i innymi organami, a nadto interesować się jego rozwojem intelektualnym) i przestrzegania wszelkich norm etycznych, prawnych i moralnych (§ 11 ust. 1 regulaminu odbywania aplikacji i § 25 KEA[14]). Podobne regulacje zawarte zostały m.in. w KERP[15] oraz w ustawie o radcach prawnych. Z treści art. 63 KERP wynika, że radca prawny, wykonując obowiązki patrona, powinien dołożyć należytej staranności, aby właściwie przygotować aplikanta radcowskiego do wykonywania zawodu, przekazując mu wiedzę i doświadczenie oraz kształtując jego postawę etyczną. Radca prawny zobowiązany jest postępować w stosunku do aplikanta radcowskiego rzetelnie i uczciwie, zgodnie z prawem, zasadami etyki zawodowej oraz dobrymi obyczajami. Z kolei z treści art. 32 ustawy o radcach prawnych wynika, że celem aplikacji radcowskiej jest przygotowanie aplikanta do należytego i samodzielnego wykonywania zawodu radcy prawnego, w szczególności wykształcenie umiejętności z zakresu zastępstwa procesowego, sporządzania pism, umów i opinii prawnych oraz przyswojenie zasad wykonywania zawodu.

W związku z powyższym można jednoznacznie stwierdzić, że patron powinien być dla aplikanta wzorem godnym naśladowania na wielu polach (i to nie tylko

13 Zob. § 11 ust. 2 uchwały nr 325/XI/2021 z dnia 28.10.2021 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego regulaminu odbywania aplikacji radcowskiej.

14 Uchwała NRA nr 2/XVIII/98–Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu(Kodeks Etyki Adwokackiej, ZZEAiGZ) dalej: KEA

15 Kodeks Etyki Radców Prawnych, dalej KERP; Uchwała Nr 884/XI/2023 Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 7.02.2023 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego KERP.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

tych *stricte* zawodowych). Naruszenie określonych norm etycznych, moralnych, czy też prawnych świadczące o obniżeniu autorytetu patrona czy jego zaufania w ramach samorządu powinno spotkać się z odpowiednią sankcją adekwatną do okoliczności konkretnej sprawy (tj. np. z orzeczeniem zakazu sprawowania patronatu). Oczywiste jest, że tego rodzaju środek (kara dodatkowa) może być orzekany tylko wobec adwokatów/radców prawnych, zaś nie może być on stosowany wobec aplikantów, bowiem oni sami patronami być nie mogą. WSD KIRP w orzeczeniu z dnia 26.10.2016 r. stwierdził, że obwiniony, który dopuścił się deliktu dyscyplinarnego z udziałem aplikantów, nie powinien wykonywać patronatu[16].

W praktyce orzeczniczej można odnaleźć różnego rodzaju orzeczenia, w których zastosowano zakaz wykonywania patronatu. Tytułem przykładu można tutaj wskazać orzeczenie WSD KIRP z dnia 14.06.2022 r., w którym stwierdzono, że „Obwiniony radca prawny, będąc pełnomocnikiem procesowym, otrzymał od strony przeciwnej omyłkowo 62.782 zł tytułem nienależnych odsetek od należności głównej, zasądzonej wyrokiem sądu a następnie odmówił zwrotu tej kwoty stronie przeciwnej, powołując się na treść art. 411 k.c. (działał z zamiarem zatrzymania nienależnej kwoty) czym popełnił delikt dyscyplinarny. Kara pieniężna w wysokości 8000 zł oraz zakaz wykonywania patronatu na 3 lata odzwierciedlają stopień szkodliwości społecznej czynu oraz spełniają zasady prewencji zarówno indywidualnej, jak i generalnej"[17]. Z kolei w orzeczeniu WSD KIRP z dnia 8.06.2022 r. zaakcentowano, iż „Obwiniony radca prawny został skazany prawomocnym wyrokiem sądu powszechnego za usiłowanie niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez pokrzywdzonych, poprzez próbę podstępnego użycia weksli. Takie działanie stanowi delikt dyscyplinarny. Przy wymiarze kary za ten delikt sąd dyscyplinarny powinien wziąć pod uwagę okoliczności łagodzące: uprzednią niekaralność obwinionego, nienaganną postawę po popełnieniu deliktu (czyn obwinionego miał miejsce wiele lat wcześniej, na początku jego drogi zawodowej) oraz fakt, że doszło do zatarcia skazania. Kara nagany i zakaz wykonywania patronatu na 5 lat są adekwatne do okoliczności sprawy"[18].

W odniesieniu do omawianego powyżej środka należy jeszcze zauważyć, iż w ustawie Prawo o adwokaturze oraz w ustawie o radcach prawnych nie ma regulacji analogicznej do tej zawartej w art. 43 § 2b k.k., zgodnie z którą okres, na jaki orzeczono pozbawienie praw publicznych za dane przestępstwo, nie biegnie w czasie wykonywania kary pozbawienia wolności za to przestępstwo. Z kolei w świetle § 2a art. 43 k.k. okres, na który orzeczono zakazy, nie biegnie w czasie odbywania kary pozbawienia wolności, choćby orzeczonej za inne przestępstwo. Ma zatem tutaj miejsce tzw. spoczywanie biegu terminu, na który orzeczono określony środek karny.

16 Orzeczenie WSD KIRP z dnia 26.10.2016 r., sygn. akt WO-49/16, https://wsd.kirp.pl/ (dostęp: 23.01.2025 r.).

17 Orzeczenie WSD KIRP z dnia 14.06.2022 r., sygn. akt WO-38/22, https://wsd.kirp.pl/ (dostęp: 23.01.2025 r.).

18 Orzeczenie WSD KIRP z dnia 8.06.2022 r., sygn. akt WO-35/22, https://wsd.kirp.pl/ (dostęp: 23.01.2025 r.).

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

Taki sposób unormowania tych kwestii ma zapobiegać takim sytuacjom, że okres, na który orzeczono ten środek, biegłby podczas odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności, a więc wówczas, gdy byłby on obiektywnie pozbawiony możliwości korzystania z określonych praw związanych z tymi środkami. Inny sposób uregulowania tych kwestii powodowałby, że dolegliwość wynikająca z zastosowanego środka karnego byłaby tylko pozorna, a cele stawiane przed nim nie zostałyby w pełni zrealizowane[19]. Natomiast w związku z tym, że okres, na który orzeka się zakaz wykonywania patronatu, biegnie np. w czasie zawieszenia prawa do wykonywania zawodu, choć przecież w takim przypadku wykonywanie patronatu nie jest możliwe, to zakaz ten nie stanowi czasami realnej dolegliwości i nie spełnia przypisanych mu funkcji. Postuluje się zatem *de lege ferenda*, aby okres, na który orzeczono ten zakaz, nie biegł m.in. w czasie trwania zawieszenia prawa do wykonywania zawodu (tym bardziej, że w takim przypadku zakaz ten ma charakter obligatoryjny), a także w czasie ewentualnego wykonywania kary pozbawienia wolności orzeczonej w postępowaniu karnym, i to nawet w sprawie o inny czyn niż będący przedmiotem postępowania dyscyplinarnego[20].

Należy przy tym wskazać, że zakaz wykonywania zawodu orzekany w postępowaniu karnym i zawieszenie prawa do wykonywania zawodu orzekane w postępowaniu dyscyplinarnym mogą być w niektórych przypadkach orzekane za ten sam czyn. Zakaz orzeczony na podstawie art. 41 § 1 k.k. obowiązuje od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 43 § 2 k.k.) i nie biegnie w czasie wykonywania kary pozbawienia wolności, nawet orzeczonej za inne przestępstwo (art. 43 § 2a k.k.). Zawieszenie prawa do wykonywania zawodu orzeczone w postępowaniu dyscyplinarnym również obowiązuje (co do zasady) od uprawomocnienia się orzeczenia. Wskazuje się w związku z tym, że być może warto rozważyć wprowadzenie mechanizmu redukcyjnego, skutkującego tym, że w przypadku orzeczenia zakazu w postępowaniu karnym i dyscyplinarnymwykonywany będzie tylko zakaz sądowy. Warto przy tym odnotować, iż niezastosowanie się do orzeczonego przez sąd dyscyplinarny zakazu lub obowiązku nie jest (co do zasady) obwarowane żadną sankcją, a zatem nie ma gwarancji co do tego, że obwiniony w każdym przypadku się do niego zastosuje. Może to stanowić ewentualnie „nowy" delikt dyscyplinarny[21].

III. Utrata czynnego oraz biernego prawa wyborczego do organów samorządu adwokackiego/radcowskiego

Pewne szczególne znaczenie posiada środek dyscyplinarny, jakim jest utrata czynnego i (oraz) biernego prawa wyborczego do organów samorządu adwokackiego/

19 Zob. D. Szeleszczuk (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, art. 43 k.k., Warszawa 2021, Legalis.

20 Zob. M. Kulik, *Kary dyscyplinarne...*, s. 167–168.

21 M. Kulik, *Kary dyscyplinarne...*, s. 168–169.

radcowskiego. Wymierzenie kary nagany i kary pieniężnej pociąga za sobą utratę biernego prawa wyborczego do organu samorządu adwokackiego/radcowskiego na czas lat trzech od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 81 ust. 4 pr. adw. i art. 65 ust. 2g u.o.r.p.), zaś kara zawieszenia w czynnościach zawodowych adwokata/zawieszenia prawa do wykonywania zawodu radcy prawnego wiąże się z utratą zarówno biernego, jak i czynnego prawa wyborczego na okres sześciu lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia (art. 81 ust. 5 pr. adw. i art. 65 ust. 2h u.o.r.p.). Warto nadmienić, iż na gruncie prawa karnego ustawodawca w treści art. 40 k.k. uregulował środek karny w postaci pozbawienia praw publicznych, który obejmuje m.in. utratę czynnego i biernego prawa wyborczego do organu władzy publicznej, organu samorządu zawodowego lub gospodarczego. Sąd karny może orzec taki środek w przypadku m.in. skazania sprawcy na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat trzech za przestępstwo popełnione w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie.

Wydaje się, że i w tym przypadku (podobnie, jak w sytuacji orzekania zakazu sprawowania patronatu) pozbawienie uprawnionych takiego typu praw związane jest z pewnego rodzaju koniecznością zapewnienia interesu całej samorządowej wspólnoty. Należy wskazać, iż w piśmiennictwie stwierdza się, że organem samorządu zawodowego bądź gospodarczego jest człowiek (grupa ludzi – w przypadku organu kolegialnego) funkcjonujący w granicach przyznanych mu przez prawo kompetencji, reprezentujący interesy danej grupy zawodowej i działający na jej rzecz[22]. Wskazuje się, że z pozbawieniem czynnego lub/oraz biernego prawa wyborczego nie wiąże się bezpośrednia i automatyczna utrata członkostwa w organizacjach samorządowych. Jednak trzeba zauważyć, że utrata członkostwa w takiej organizacji może być skutkiem skazania, tj. np. w przypadku radcy prawnego (adwokata) orzeczenie środka karnego pozbawienia praw publicznych[23]. Orzeczenie kary nagany oraz kary pieniężnej pociąga za sobą utratę biernego prawa wyborczego do organów samorządu, jednak ukarany nie traci w takim przypadku czynnego prawa wyborczego. Obok tych kar można dodatkowo orzec zakaz wykonywania patronatu na czas od roku do lat pięciu. Z kolei kara zawieszenia w czynnościach zawodowych adwokata/zawieszenia prawa do wykonywania zawodu radcy prawnego pociąga za sobą utratę biernego, a także czynnego prawa wyborczego do organu samorządu adwokackiego/radcowskiego i dodatkowo obok niej obligatoryjnie orzeka się zakaz sprawowania patronatu na czas od lat dwóch do lat dziesięciu[24].

22 E. Ochendowski, *Prawo administracyjne. Część ogólna*, Toruń 2013, s. 216 i n.

23 D. Szeleszczuk (w:) *Kodeks...*, art. 40 k.k..

24 W przypadku rzeczników patentowych (art. 58 ustawy z dnia 11.04.2001 r. o rzecznikach patentowych) kara zawieszenia prawa wykonywania zawodu pociąga za sobą utratę biernego oraz czynnego prawa wyborczego do organów samorządu na czas zawieszenia i okres trzech lat następujący po odbyciu kary. Natomiast kara nagany z ostrzeżeniem oraz kara pieniężna pociąga za sobą utratę biernego prawa wyborczego do organów samorządu na okres trzech lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. Z kolei w przypadku notariatu z treści art. 51 § 2 ustawy z dnia 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1001) wynika, że wymierzenie kary nagany lub kary pieniężnej pociąga za sobą niemożność udziału ukaranego w organach samorządu notarialnego i w sądzie dyscyplinarnym przez okres trzech lat.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

Utrata praw wyborczych nie ma charakteru stałego, tylko przejściowy. Jednak nie jest możliwe skrócenie tego określonego przez ustawodawcę okresu czasu, który jest zróżnicowany w zależności od orzeczonej obok tego środka kary. Odzyskanie praw wyborczych następuje po upływie okresu przewidzianego w ustawie i nie wymaga to uchwały władz samorządu[25]. Podobnie jak w przypadku wspomnianego powyżej zakazu sprawowania patronatu należałoby rozważyć kwestię dotyczącą tego, czy okres, na który wymierzony jest ten środek dyscyplinarny, powinien biec w czasie zawieszenia prawa do wykonywania zawodu.

Należy zauważyć, iż ustawodawca wyróżnia zawieszenie w wykonywaniu czynności zawodowych adwokata/zawieszenie prawa do wykonywania zawodu radcy prawnego (to jedna z kar dyscyplinarnych – orzekana na okres od trzech miesięcy do pięciu lat) oraz tymczasowe zawieszenie w wykonywaniu tych czynności. W przypadku adwokatów przyjmuje się, iż tymczasowe zawieszenie w wykonywaniu czynności zawodowych może nastąpić przede wszystkim w trzech przypadkach: 1) jeżeli wobec adwokata zostało wszczęte postępowanie o orzeczenie trwałej niezdolności do wykonywania zawodu lub jeżeli wszczęte zostało postępowanie o ubezwłasnowolnienie (art. 4c ust. 3 pr. adw.), 2) jeżeli adwokat – pomimo wezwania – zalega z zapłatą składki dłużej niż sześć miesięcy (art. 44 ust. 3 pr. adw.), 3) jeżeli wobec adwokata (także wobec aplikanta adwokackiego) toczy się postępowanie dyscyplinarne lub karne, a za zawieszeniem przemawiają szczególne względy – postanowienie o tym zawieszeniu wydaje sąd dyscyplinarny z urzędu bądź na wniosek strony (art. 95j pr. adw.). W dwóch pierwszych sytuacjach o zawieszeniu decyduje właściwa okręgowa rada adwokacka, zaś w trzeciej o zawieszeniu tymczasowym orzeka sąd dyscyplinarny[26].

Trzeba wskazać, iż w świetle art. 62 KEA członek władz adwokatury w sytuacji „tymczasowego" zawieszenia go w czynnościach zawodowych powinien zaprzestać pełnienia funkcji w tych władzach. Zwraca się uwagę na to, iż ustawodawca w treści wskazanego przepisu stwierdza, że powinność taka powstaje w przypadku „tymczasowego" zawieszenia. Wskazuje się przy tym, że jest to chyba jednak określenie w tym przypadku niepotrzebne, ponieważ zawieszenie z natury rzeczy jest „tymczasowe" – można by przyjąć, że pewnego rodzaju zawieszenie „na stałe" powoduje wydalenie adwokata z korporacji. Ogólnie niewykonywanie czynności zawodowych przez adwokata może być spowodowane jego zawieszeniem w drodze decyzji sądu dyscyplinarnego, orzeczenia sądu powszechnego, lub też może nastąpić na wniosek samego adwokata złożony z powodów np. zdrowotnych. Można zatem uznać, że choć ustawodawcy chodziło zapewne przede wszystkim o sytuację „dyscyplinującego" zawieszenia członka władz adwokatury w czynnościach zawodowych, to wydaje się, że także w każdym

25 Z. Czeszejko, Z. Krzemiński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna adwokatów*, Warszawa 1971, s. 36–37; T. Niedziński (w:) *Ustawa...*, art. 65 RadPrU, Legalis.

26 Zob. J. Trela (w:) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2016, s. 29–31.

innym przypadku (co do zasady) takiego zawieszenia adwokat powinien (czasowo) zaprzestać pełnienia funkcji w takich władzach. Należałoby zatem przyjąć, że przepis ten ma zastosowanie zarówno do zawieszenia, jak i tymczasowego zawieszenia[27]. W konsekwencji tego zawieszenie członka władz samorządu adwokackiego w czynnościach zawodowych – bez względu na przyczyny takiego zawieszenia – powinno wiązać się z koniecznością zaprzestania pełnienia funkcji we władzach korporacji. Wydział Wykonawczy NRA w uchwale z dnia 20.03.1959 r. stwierdził, iż członek organów adwokatury w przypadku skazania go prawomocnym orzeczeniem dyscyplinarnym na karę nagany lub zawieszenia w czynnościach obowiązany jest zrzec się piastowanego przez siebie mandatu. Natomiast w sytuacji, gdyby mandatu nie złożył, odwołanie mogłoby nastąpić w drodze odpowiedniej uchwały organu, który go wybrał[28].

Na tym tle pojawia się zatem pytanie – w jaki sposób członek władz adwokatury powinien zaprzestać pełnienia funkcji we władzach? Można ogólnie stwierdzić, że samo sformułowanie przez ustawodawcę takiego obowiązku wyrażone terminem „powinien" wskazuje w pewnym sensie wzór prawidłowego moralnie zachowania. Z treści ustawy nie wynika w sposób wyraźny forma „zaprzestania" pełnienia takich funkcji – nie został wyartykułowany np. wymóg złożenia rezygnacji. Należałoby zatem przyjąć, że może to polegać m.in. na powstrzymaniu się członka władz od podejmowania decyzji przez nie wydawanych, wyrażania swoich opinii, uczestniczenia w zebraniach władz itp. Wydaje się, że wchodzi tutaj w grę każdy rodzaj zawieszenia członka władz adwokatury w czynnościach zawodowych, choć można przyjąć, iż dopiero prawomocne orzeczenie z tym związane powoduje konieczność zaprzestania pełnienia określonych funkcji[29]. Analogiczne rozwiązania w tym zakresie należałoby zatem uznać za słuszne również w ramach samorządu radców prawnych. Wydaje się, że w celu uniknięcia różnych niejasności na tym tle czasami się wyłaniających warto by być może tę kwestię jednoznacznie ustawowo uregulować i rozważyć to jako tzw. postulat *de lega ferenda.*

IV. Obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego

Kolejnym środkiem dyscyplinarnym, na który należy zwrócić uwagę w ramach niniejszej publikacji, jest obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego. Jest to środek o charakterze kompensacyjnym i fakultatywnym (art. 81 ust. 3a pr. adw. i art. 65 ust. 2e u.o.r.p.). Sąd, orzekając go, określa sposób jego wykonania, odpowiedni ze względu na okoliczności sprawy. Ustawodawca nie wskazał w sposób jednoznaczny,

27 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 264–265.

28 Zob. S. Janczewski, Z. Krzemiński, W. Pociej, W. Żywicki, *Ustrój adwokatury – Komentarz*, Warszawa 1960, s. 195–196; K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 237.

29 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 265.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

obok jakiej kary dyscyplinarnej środek ten może być zastosowany (stwierdza tylko, iż „obok kary dyscyplinarnej można dodatkowo orzec obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego"), należy zatem przyjąć, że jego orzeczenie dopuszczalne jest w przypadku wymierzenia każdej z przewidzianych w ustawie kar. Pewnego rodzaju wątpliwości może to budzić w sytuacji zastosowania kary wydalenia z zawodu, bowiem ewentualne niewywiązanie się z tego obowiązku może powodować później problem związany ze zweryfikowaniem jego realizacji (nie działa w tej sytuacji mechanizm sankcjonujący w postaci odpowiedzialności za niestosowanie się do decyzji władz samorządu, tj. § 63 w zw. z § 67 KEA). Wydaje się, że ważną rolę będzie tu odgrywał sam pokrzywdzony (jego interes) i charakter popełnionego przez obwinionego przewinienia[30].

Można przy tej okazji zauważyć, że środek ten jest w pewnym stopniu zbliżony do instytucji unormowanej w prawie karnym, tj. przeproszenia pokrzywdzonego, przy czym nie znajduje swojego bezpośredniego odpowiednika w katalogu środków karnych przewidzianych w art. 39 k.k. Taka instytucja została uregulowana w treści art. 72 k.k. jako jeden z obowiązków, który może być ustanowiony w ramach warunkowego zawieszenia wykonania wcześniej orzeczonej kary. W przypadku naruszenia przestępstwem konkretnego dobra osobistego sąd może zobowiązać sprawcę do przeproszenia pokrzywdzonego. Na gruncie prawa karnego instytucja ta posiada przede wszystkim aspekt wychowawczy i wymaga od sprawcy pewnego rodzaju wykonania aktu skruchy. Jest to swoiste zadośćuczynienie za krzywdę wyrządzoną pokrzywdzonemu. Ma to zastosowanie nie tylko w przypadku popełnionych przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego, ale także tych z oskarżenia publicznego[31]. Wyszczególnienie takiego obowiązku wśród obowiązków probacyjnych nie oznacza, że tylko w takiej formie sprawca może być zobowiązany do naprawienia szkody/krzywdy wyrządzonej w sferze dóbr osobistych. W niektórych sytuacjach może być wskazane zobowiązanie sprawcy zarówno do przeproszenia pokrzywdzonego, jak i np. do złożenia na podstawie art. 24 § 1 k.c. oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie, którego zakres będzie wykraczał poza samo przeproszenie. Wskazuje się przy tym, że ważne jest odpowiednie określenie w wyroku formy przeproszenia, bowiem umożliwia to później kontrolę wywiązania się sprawcy z nałożonego na niego takiego rodzaju obowiązku[32].

Sąd dyscyplinarny, orzekając ten obowiązek, powinien wskazać formę, zakres i termin jego dokonania. Przeproszenie pokrzywdzonego może przybrać np. formę ustną, oficjalnego listu lub może ono nastąpić za pomocą środków masowego przekazu (np. na stronie internetowej kancelarii). Trzeba przy tym zauważyć, że może się

30 R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 438.

31 Zob. P. Granecki, *Dobra osobiste w prawie polskim – zagadnienie dóbr osobistych osób prawnych*, „Przegląd Sądowy" 2002/5, s. 3 i n.; wyrok SA w Krakowie z dnia 16.08.2001 r. (II Aka 162/01), KZS 2001/9, poz. 14; uchwała Izby Karnej i Wojskowej SN z dnia 29.01.1971 r. (VI KZP 26/69), OSNKW 1971/3, poz. 33.

32 Zob. A. Zoll, *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania*, Warszawa–Kraków 1973, s. 113–114; E. Gniewek, P. Machnikowski (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2023, art. 24 k.c., Legalis.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

to czasami wiązać z różnymi dodatkowymi kosztami (które obciążają sprawcę popełnionego deliktu). Bez takiego dookreślenia obowiązek ten byłby trudny do zweryfikowania i w związku z tym stawałby się czasami tylko pozorny (fikcyjny). Z kolei niewykonanie go w ustalony przez sąd sposób może stanowić samodzielny i kolejny delikt dyscyplinarny (jako niestosowanie się do decyzji władz samorządu – o czym już wspomniano powyżej)[33]. WSD KIRP w orzeczeniu z dnia 25.04.2022 r. stwierdził, iż niewykonanie przez radcę prawnego obowiązku nałożonego przez prawomocne orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego, polegającego na przeproszeniu pokrzywdzonego, stanowi delikt dyscyplinarny określony w art. 61 ust. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego. W przypadku wniesienia kasacji orzeczenie WSD nie podlega wykonaniu do czasu jej rozpatrzenia (art. 62 [5] ust. 2 ustawy o radcach prawnych)[34].

Sposób wykonania takiego obowiązku powinien uwzględniać takie elementy, jak m.in: okoliczności popełnienia deliktu, jego charakter, postawa obwinionego po popełnieniu przewinienia oraz w trakcie postępowania dyscyplinarnego, czy też konsekwencje określonego deliktu względem prawem chronionych dóbr pokrzywdzonego. Należy mieć tutaj zatem na uwadze rodzaj naruszenia będący podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz jego społeczny wymiar, itp. Orzeczenie sądu dyscyplinarnego powinno zawierać wskazanie co najmniej formy, w jakiej przeproszenie ma być dokonane, oraz terminu, w jakim powinno ono nastąpić. Sąd może określić również treść takiego przeproszenia[35]. Zgodnie z treścią ust. 8 § 26 regulaminu organizacji i funkcjonowania okręgowych rad adwokackich[36] w przypadku, gdy obok kary dyscyplinarnej sąd orzekł dodatkowo obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego, dziekan sprawdza, czy sprawca deliktu zrealizował go w określony sposób.

Z jednej strony przyjmuje się, że jako środek o charakterze kompensacyjnym nie powinien być on nakładany wbrew woli pokrzywdzonego oraz sprawcy, bowiem jego *ratio legis* stanowi „pojednanie się" ukaranego z pokrzywdzonym. W związku z tym brak gotowości do wykonania takiego gestu skruchy powinien przesądzać o niezasadności jego zastosowania. Podnosi się, że swój określony cel wychowawczy (jako zachowanie o wymowie głównie moralnej) środek ten realizuje wówczas, gdy przeproszenie jest szczere i spontaniczne. Natomiast jako akt pozbawiony swobody nie spełnia we właściwy sposób roli wychowawczej[37]. Jednakże z drugiej strony Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 24.10.2017 r. stwierdził, że nie można zaakceptować stanowiska

33 R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 439; T. Niedziński (w:) *Ustawa...*, art. 65 RadPrU, Legalis.

34 Orzeczenie WSD KIRP z dnia 25.04.2022 r. (WO-15/22), https://wsd.kirp.pl/ (dostęp: 21.01.2025 r.).

35 Zob. R. Baszuk, *Wpływ nowelizacji Prawa o adwokaturze oraz Kodeksu postępowania karnego na model adwokackiego postępowania dyscyplinarnego*, „Palestra" 2015/5–6, s. 23–25.

36 Regulamin organizacji i funkcjonowania okręgowych rad adwokackich – Uchwała nr 137/2023 Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 21.10.2023 r., https://adwokatura.krakow.pl/aktualnosci/regulamin-organizacji-i-funkcjonowania-okregowych-rad-adwokackich-3057.html

37 Zob. K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 233–234.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

o niecelowości nakładania obowiązku przeproszenia z uwagi na brak gotowości obwinionego do jego dokonania. Wskazał on, że za stosowaniem tego środka powinien przemawiać przede wszystkim interes pokrzywdzonego. W świetle stanowiska Sądu Najwyższego obowiązek przeproszenia powinien być orzekany w takich przypadkach, gdy pokrzywdzony się tego zasadnie domaga, a również wówczas, gdy może to *in concreto* stanowić formę moralnego zadośćuczynienia za wyrządzoną krzywdę, która przyniesie pokrzywdzonemu uzasadnioną satysfakcję. Nałożenie takiego obowiązku powinno stanowić pewnego rodzaju lekcję pokory dla sprawcy. Wprawdzie akt przeproszenia posiada wymiar raczej symboliczny, jednak w niektórych przypadkach może mieć szczególne znaczenie dla pokrzywdzonego. Z kolei dla sprawcy może stanowić podstawę do głębszej refleksji nad popełnionym czynem. Wskazuje się przy tym, że orzeczenie kary i środka karnego ma w sobie zawsze pewien pierwiastek przymusowości. Stwierdza się nadto, że nie ma nigdy zasadniczych przeszkód ku temu, aby sprawca deliktu wykonał ten środek w sposób dobrowolny. W konsekwencji tego przyjmuje się, że ustawodawca przewidział możliwość nałożenia obowiązku przeprosin niezależnie od woli samego sprawcy[38]. Niezależnie od tego, jaki pogląd ostatecznie należałoby uznać za trafny, sąd, określając sposób oraz czas wykonania takiego środka, powinien uwzględnić nie tylko stanowisko pokrzywdzonego, ale również inne okoliczności, o których już powyżej wspomniano[39]. Trzeba przy tym na koniec zauważyć, że na gruncie obu ustaw nie przewidziano środka, jakim jest obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu. Wydaje się, że być może wprowadzenie takiego środka dyscyplinarnego w ramach postulatów *de lega ferenda* warto rozważyć[40].

V. Podanie treści orzeczenia do wiadomości publicznej

Środkiem o charakterze kompensacyjnym i jednocześnie prewencyjnym, ale o charakterze fakultatywnym, jest podanie treści orzeczenia dyscyplinarnego do wiadomości publicznej (art. 81 ust. 6 pr. adw. i art. 65 ust. 2f u.o.r.p.). Środek ten jest stosowany (co do zasady) obok „zasadniczej" kary dyscyplinarnej. Aktualnie sąd dyscyplinarny może orzec podanie orzeczenia do wiadomości publicznej „w określony sposób", co umożliwia jego dodatkowe upowszechnienie (inne niż klasyczne ogłoszenie) w dowolnej przestrzeni publicznej. Muszą tutaj jednak zostać spełnione dwa warunki: okoliczności sprawy wskazujące na celowość upublicznienia konkretnego orzeczenia, a przy tym niedopuszczalność naruszenia interesu pokrzywdzonego poprzez jego upowszechnienie.

38 Zob. postanowienie SN z dnia 24.10.2017 r. (SDI 72/17), LEX nr 2427181; R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 438–439.

39 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 234; T. Niedziński (w:) *Ustawa...*, art. 65 RadPrU, Legalis.

40 M. Kulik, *Kary dyscyplinarne...*, s. 170.

Trzeba nadmienić, iż na gruncie prawa karnego w ramach art. 43b k.k. ustawodawca przewidział środek karny w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości. Sąd karny może orzec podanie wyroku do publicznej wiadomości w określony sposób, jeżeli uzna to za celowe, w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie skazania, o ile nie narusza to interesu pokrzywdzonego[41]. Zaś w treści art. 81 ust. 6 pr. adw. i art. 65 ust. 2f u.o.r.p. wynika, że sąd może orzec podanie treści orzeczenia dyscyplinarnego do wiadomości publicznej, jeżeli uzna to za celowe ze względu na okoliczności sprawy, o ile nie narusza to interesu pokrzywdzonego. Można zatem zauważyć pewnego rodzaju podobieństwo w sposobie uregulowania tych instytucji w Kodeksie karnym oraz w obu wspomnianych ustawach. Trzeba jednak wskazać, iż ustawodawca w obu tych ustawach nie odnosi się wyraźnie do celowości upublicznienia orzeczenia ze względu na społeczne oddziaływanie skazania, jak to zostało uczynione w Kodeksie karnym. Można zatem przyjąć, że w pewien sposób wskazuje to na wolę ustawodawcy nadania temu środkowi w postępowaniu dyscyplinarnym charakteru głównie kompensacyjnego[42]. W przypadku prawa karnego przesłanki zastosowania tego środka należy w każdym przypadku odnieść do całokształtu zasad i dyrektyw wymiaru kary oraz środków karnych. Przesłanką pozytywną jest tutaj celowość orzeczenia tego środka, wynikająca z konieczności realizacji za jego pośrednictwem m.in. celu ogólnoprewencyjnego. Natomiast negatywną jest interes pokrzywdzonego, sprzeciwiający się podaniu orzeczenia (wyroku) do publicznej wiadomości[43].

W piśmiennictwie wskazuje się, iż w przypadku odpowiedzialności dyscyplinarnej wpływ na zastosowanie tego środka powinien mieć w pewnej mierze interes adwokatury (samorządu radców prawnych) w zakresie społecznego oddziaływania wymierzonej konkretnemu sprawcy kary w tym środowisku (tj. prewencja ogólna – powstrzymanie ewentualnych przyszłych sprawców przed popełnianiem podobnych przewinień). Nadto powinien on spełniać także określone cele prewencji szczególnej (jako dodatkowa represja w ramach odpowiedzialności dyscyplinarnej). Jego zastosowanie *in concreto* może się także wiązać z koniecznością zadośćuczynienia pokrzywdzonemu przewinieniem. Można zatem w uogólnieniu stwierdzić, że instytucja ta ma najczęściej na celu zwiększenie stopnia dolegliwości wymierzanej kary (rola represyjna) i jej funkcją jest środowiskowe oddziaływanie ukarania oraz prewencja szczególna, nadto pełni ona także funkcję kompensacyjną. Podanie wyroku do publicznej wiadomości powinno być uzasadnione, ze wskazaniem, jakie konkretnie względy stanęły u podstaw zastosowania takiego środka. W praktyce względy te będą wynikały najczęściej albo

41 Zob. R.A. Stefański (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2024, art. 43b, Legalis.

42 R. Baszuk, *Wpływ nowelizacji...*, s. 24–25.

43 Zob. D. Szeleszczuk (w:) *Kodeks…*, art. 43b k.k., art. 39 k.k.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

z ciężaru gatunkowego popełnionego przewinienia, albo z zainteresowania środków masowego przekazu określonym postępowaniem[44].

Decyzja sądu o stosowaniu tego środka posiada zawsze charakter fakultatywny – pojawia się zatem pytanie, w przypadku popełnienia jakiego typu przewinień należałoby ten środek przede wszystkim stosować? Wydaje się, że sąd dyscyplinarny powinien go orzekać w przypadku popełniania przewinień nagminnych charakteryzujących się wysokim stopniem społecznej szkodliwości oraz takich, które spotkały się z dużym zainteresowaniem środowiska adwokackiego/radcowskiego lub nawet społecznym, wywołały powszechne oburzenie czy też niepokój (bulwersujące opinię publiczną). Nie oznacza to jednak, że nie może on pełnić również innych jeszcze funkcji. Trzeba przy tym zaznaczyć, że sama nagminność nie powinna uzasadniać automatycznego zastosowania tego środka. Wskazuje się, iż automatyzm przy stosowaniu tej instytucji jest niezgodny z zasadą indywidualizacji kary oraz dodatkowych środków dyscyplinarnych[45]. Podnosi się, iż z uwagi na sposób sformułowania warunków jego stosowania (przepis stanowi o podaniu „treści orzeczenia do wiadomości publicznej", a nie o „ukaraniu") możliwe jest jego zastosowanie również w przypadku wydania orzeczenia, np. umarzającego postępowanie dyscyplinarne (służąc w tym przypadku obwinionemu jako środek do oczyszczenia się z postawionych zarzutów). Nadto ustawodawca nie wskazał w sposób jednoznaczny, że środek ten ma być orzekany obok kary dyscyplinarnej[46]. Trzeba jednak zauważyć, że w związku z tym, iż na gruncie prawa karnego podanie wyroku do publicznej wiadomości stanowi środek penalny, będący pewnego rodzaju reakcją na popełnione przestępstwo, to przyjmuje się, że nie może być on stosowany jako pozbawiona dolegliwości instytucja potwierdzająca niewinność sprawcy czy też jego brak odpowiedzialności za przestępstwo i dająca mu w ten sposób pewnego rodzaju satysfakcję moralną[47]. Wydaje się, że obecnie w związku z tym, iż w ramach prawa dyscyplinarnego jest to środek dyscyplinarny orzekany (co do zasady) obok kary zasadniczej, to również w przypadku odpowiedzialności dyscyplinarnej powinien być on orzekany jako dodatkowa dolegliwość towarzysząca konkretnej karze (aczkolwiek szerzej o tej kwestii będzie jeszcze mowa poniżej).

W związku z powyższym pojawia się kolejne pytanie – w jakiej formie takie orzeczenie powinno zostać podane do publicznej wiadomości? W świetle ust. 9 § 26 regulaminu organizacji i funkcjonowania okręgowych rad adwokackich dziekan wykonuje takie orzeczenie w sposób określony przez sąd dyscyplinarny, a w przypadku

44 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 234; R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 439–440; T. Niedziński (w:) *Ustawa...*, art. 65 RadPrU, Legalis.

45 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 234; R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 439–440; T. Niedziński (w:) *Ustawa...*, art. 65 RadPrU, Legalis.

46 Zob. R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 439; K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 234; wyrok SA w Katowicach z 28.06.2007 r. (II Aka 1909/07), „Prokuratura i Prawo" 2008/8, poz. 28.

47 Zob. D. Szeleszczuk (w:) *Kodeks...*, art. 43b k.k.

braku takiego wskazania w orzeczeniu – w sposób zwyczajowo przyjęty w konkretnej izbie. Z kolei z ust. 8 tego samego § 26 regulaminu wynika, że w przypadku, gdy obok kary dyscyplinarnej sąd orzekł dodatkowo obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego, dziekan sprawdza, czy skazany wykonał go w sposób określony przez sąd dyscyplinarny. Zatem forma, w jakiej orzeczenie zostanie podane do publicznej wiadomości, należy do decyzji sądu i powinna zostać przez niego określona (powinien on wskazać miejsce publikacji takiego orzeczenia, jak również jej termin). Wydaje się, że publikacja orzeczenia powinna nastąpić tam, gdzie za pośrednictwem tego środka będą mogły być najpełniej zrealizowane jego funkcje, tj. np. w prasie lokalnej, radiu itp. Ogłoszenia takiego można dokonać np. w czasopiśmie „Palestra" lub w czasopismach wydawanych przez konkretną izbę adwokacką (np. „Palestra Świętokrzyska"), ale nadto także w środkach masowego przekazu (np. stacji lokalnego radia). Jeżeli chodzi o zakres ogłoszenia orzeczenia, to może ono obejmować samą jego sentencję, sentencję z uzasadnieniem lub sentencję z wyciągiem uzasadnienia. Podanie treści takiego prawomocnego orzeczenia następuje na koszt ukaranego. Trzeba przy tym zaakcentować, iż podanie orzeczenia dyscyplinarnego do publicznej wiadomości nie oznacza, że tylko w takich przypadkach można uzyskać dostęp do treści orzeczenia stanowiącego *de facto* informację publiczną. Słusznie zwraca się uwagę na to, iż w określonym zakresie dozwolone jest publikowanie również innych orzeczeń, przy czym powinny one podlegać faktycznej anonimizacji[48].

Wydaje się, iż nie można zgodzić się z poglądem dopuszczającym możliwość odrębnego zredagowania przez sąd dyscyplinarny (czy też karny) orzeczenia (wyroku) na potrzeby publikacji. Byłoby to sprzeczne z treścią przepisu przewidującego publikację orzeczenia (wyroku), a nie jego zmodyfikowanych i wyselekcjonowanych fragmentów. Takiego rodzaju zabieg powodowałby obniżenie zarówno powagi samego orzeczenia (wyroku sądu karnego), jak i sądu, który go wydał, pozbawiając w pewnym stopniu wartości generalno-prewencyjnego przekazu, jaki powinno nieść ze sobą to orzeczenie. Nie ma zasadniczych przeszkód ku temu, aby taka publikacja nastąpiła w kilku środkach masowego przekazu równocześnie, w tym różnego rodzaju. Nie ulega wątpliwości, że aby środek ten właściwie spełniał swoją funkcję, należy za jego pośrednictwem w sposób pełny oddać istotę popełnionego przez obwinionego przewinienia oraz orzeczonej za nie kary[49]. Należy nadmienić, iż stosowanie przepisu art. 244 k.k. w zakresie niewykonania przez redaktora naczelnego dziennika zarządzenia sądu powszechnego o ogłoszeniu w prasie jest wyłączone przez art. 47 ustawy z dnia 26.01.1984 r. Prawo prasowe[50], który trzeba uznać w takiej sytuacji za *lex specialis*. W świetle art. 47 – kto

48 Zob. R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo…*, s. 440; T. Niedziński (w:) *Ustawa…*, art. 65 RadPrU, Legalis; wyrok SN z dnia 1.08.2007 r. (I KK 11907), OSNKW 2007/12, poz. 92; D. Szeleszczuk (w:) *Kodeks…*, art. 43b k.k.

49 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo…*, s. 235–236; D. Szeleszczuk (w:) *Kodeks…*, art. 43b k.k.

50 Ustawa z dnia 26.01.1984 r. Prawo prasowe (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1914).

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

wbrew obowiązkowi wynikającemu z art. 34 (publikowanie komunikatów, obwieszczeń, uchwał lub zarządzeń) i art. 35 (publikowanie prawomocnych wyroków sądu, orzeczeń, ogłoszeń sądu lub innych organów państwowych) uchyla się od opublikowania komunikatu urzędowego, ogłoszenia sądu lub innego organu państwowego, jak również listu gończego – podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. Należy przy tym zauważyć, że orzeczenie wydane przez sąd dyscyplinarnie nie jest orzeczeniem sądu powszechnego[51].

Na koniec należy jeszcze zauważyć, iż podobny środek dyscyplinarny przewidział ustawodawca m.in. w przypadku sędziów sądów powszechnych (art. 109a ustawy z dnia 27.07.2001r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych)[52]. W ich przypadku do wiadomości publicznej podaje się prawomocny wyrok skazujący sądu dyscyplinarnego. Sąd ten może od tego odstąpić, jeżeli jest to zbędne dla realizacji celów postępowania dyscyplinarnego lub konieczne dla ochrony słusznego interesu prywatnego. Z kolei prawomocny dyscyplinarny wyrok uniewinniający podaje się do wiadomości publicznej na wniosek obwinionego sędziego złożony do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji. Takie orzeczenia umieszcza się na stronie internetowej SN (zamieszczeniu podlega sentencja wyroku, z wyłączeniem danych dotyczących tożsamości osoby fizycznej lub innej osoby, jeżeli jest to konieczne dla ochrony słusznych interesów tych osób). W analogiczny sposób kwestia ta została uregulowana w odniesieniu do prokuratorów. W ustawie z dnia 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze[53] wskazano, że (art. 160a) do wiadomości publicznej podaje się (co do zasady) prawomocny wyrok skazujący sądu dyscyplinarnego. Sąd może jednak od tego odstąpić, jeżeli jest to zbędne dla realizacji celów postępowania dyscyplinarnego lub konieczne dla ochrony słusznego interesu prywatnego. Natomiast prawomocny wyrok uniewinniający sądu dyscyplinarnego podaje się do wiadomości publicznej na wniosek obwinionego prokuratora złożony do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji. Wyrok zamieszcza się na stronie internetowej SN. Z kolei w przypadku komorników z treści art. 224 ustawy z dnia 22.03.2018 r. o komornikach sądowych[54] wynika, że komisja dyscyplinarna może orzec o podaniu treści prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego do publicznej wiadomości w określony sposób, jeżeli uzna to za celowe ze względu na okoliczności sprawy. Można zatem stwierdzić, że biorąc pod uwagę sposób uregulowania tego środka dyscyplinarnego na gruncie innych ustaw, warto by być może rozważyć jako postulat *de lega ferenda* możliwość podania do wiadomości publicznej prawomocnego dyscyplinarnego wyroku uniewinniającego na wniosek obwinionego złożony do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji (tudzież umarzającego postępowanie).

51 Zob. P. Wiśniewski (w:) *Prawo prasowe. Komentarz*, red. W. Lis, P. Wiśniewski, Z. Husak, Warszawa 2012, art. 47 PrPras, Legalis.

52 Ustawa z dnia 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 334).

53 Ustawa z dnia 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 390).

54 Ustawa z dnia 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1458).

VI. Podsumowanie

Konkludując, należy stwierdzić, iż ustawodawca w treści art. 81 ust. 2–6 aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 26.05.1982 r. Prawo o adwokaturze oraz art. 65 ust. 2a–2h ustawy z dnia 6.07.1982 r. o radcach prawnych uregulował dodatkowo wymierzane dolegliwości (obok orzekanej *in concreto* zasadniczej kary dyscyplinarnej) w związku z popełnieniem deliktu dyscyplinarnego, które określane są mianem „środków dyscyplinarnych", a które (co do zasady) nie mogą stanowić samodzielnej formy ukarania obwinionego, tj. zakaz sprawowania patronatu, utrata czynnego oraz biernego prawa wyborczego do organów samorządu adwokackiego/radcowskiego, przeproszenie pokrzywdzonego, podanie treści orzeczenia do publicznej wiadomości[55].

Wskazuje się, iż głównym celem wszystkich wymienionych powyżej środków jest osiągnięcie bardziej zróżnicowanego oddziaływania na ukaranych w ramach represji lub zaspokojenie dodatkowych funkcji prewencyjnych czy też kompensacyjnych z tym związanych. Sąd, orzekając te środki, powinien zatem kierować się odpowiednio dyrektywami określonymi w art. 53 i 56 k.k. w zw. z art. 95n pkt 2 pr. adw. (art. 74[1] u.o.r.p.)[56]. Należy więc przyjąć, że w każdym konkretnym przypadku karę dyscyplinarną, a obok niej ewentualny środek dyscyplinarny, sąd powinien wymierzyć w taki sposób, aby ich dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając przy tym stopień szkodliwości czynu oraz cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma *in concreto* osiągnąć. Sądy dyscyplinarne mają możliwość miarkowania rodzaju kary w zależności od rodzaju popełnionego deliktu dyscyplinarnego, postawy sprawcy przed jego popełnieniem i po jego popełnieniu, prognozy co do jego zachowania w przyszłości itd. Sąd, wymierzając karę, powinien zawsze mieć na uwadze to, aby była ona sprawiedliwa, a przy tym jej wymiar spełniał odpowiednio wszystkie założone funkcje[57].

Przy orzekaniu środka dyscyplinarnego zakazu wykonywania patronatu trzeba wziąć pod uwagę m.in. interes wspólnoty samorządu adwokackiego/radcowskiego związany z zachowaniem właściwych standardów szkolenia aplikantów. Posiada on szczególne znaczenie wówczas, gdy ukarany przypisanym mu deliktem spowodował, że zakwestionowane zostały jego kwalifikacje profesjonalne nie tylko w sensie umiejętności zawodowych, ale nadto te etyczne, świadczące o obniżeniu jego autorytetu czy zaufania w ramach samorządu. Na rozstrzygnięcie o jego zastosowaniu powinno wpływać ustalenie, że m.in. popełnione przewinienie dyscyplinarne dotyczy w jakiś sposób kwestii sprawowania patronatu lub jego charakter podaje w wątpliwość możliwość prawidłowego jego wykonywania. Wydaje się jednak, że niezależnie od tego, czy może być on orzekany fakultatywnie, czy obligatoryjnie, to zawsze w przypadku, gdy

55 Zob. R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 437.

56 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 232–233.

57 R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 432; M. Kulik, *Kary dyscyplinarne...*, s. 162–263.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

kwalifikacje zawodowe, a także (lub) etyczne zostały przez adwokata lub radcę prawnego naruszone w poważnym stopniu, to środek ten powinien być raczej stosowany. Zakaz wykonywania patronatu może być (w sytuacji wymierzenia kary nagany lub kary pieniężnej) lub jest (w przypadku orzekania kary zawieszenia w czynnościach zawodowych) orzekany w celu bardziej zróżnicowanego oddziaływania na ukaranych w ramach represji dyscyplinarnej, czy też zaspokojenia dodatkowych funkcji prewencyjnych. Sąd, stosując go, powinien mieć na uwadze to, czy obwiniony jest w stanie w sposób pełny i rzetelny przekazać aplikantom istotę zasad należytego wykonywania zawodu adwokata/radcy prawnego na różnych płaszczyznach[58].

Pewną szczególną rolę pełni środek dyscyplinarny, jakim jest utrata czynnego i biernego prawa wyborczego do organów samorządu adwokackiego/radcowskiego. Wymierzenie kary nagany oraz kary pieniężnej pociąga za sobą utratę biernego prawa wyborczego do organu samorządu adwokackiego/radcowskiego na okres lat trzech od uprawomocnienia się orzeczenia, zaś kara zawieszenia w czynnościach zawodowych adwokata/zawieszenia prawa do wykonywaniu zawodu radcy prawnego pociąga za sobą utratę zarówno biernego, jak i czynnego prawa wyborczego na czas sześciu lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. Wydaje się, że i w takich przypadkach pozbawienie uprawnionych tego typu praw związane jest z pewnego rodzaju koniecznością zabezpieczenia interesu całej samorządowej wspólnoty. Trzeba przy tym zaakcentować, iż utrata praw wyborczych ma charakter tylko przejściowy. Odzyskanie praw wyborczych następuje automatycznie po upływie określonego przez ustawodawcę czasu[59].

Swoistym środkiem dyscyplinarnym o charakterze kompensacyjnym (oraz prewencyjnym) jest obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego. Sąd, orzekając go, określa sposób jego wykonania, odpowiedni ze względu na okoliczności konkretnej sprawy. Ustawodawca nie wskazał wyraźnie, obok jakiej kary dyscyplinarnej może on być stosowany, należy zatem przyjąć, że jest to dopuszczalne w przypadku wymierzenia każdej z przewidzianych w ustawie kar (przy czym wątpliwe wydaje się to w sytuacji orzekania kary wydalenia z adwokatury, ponieważ ewentualne niewywiązanie się z takiego obowiązku może powodować później różnego rodzaju trudności z odpowiednim zweryfikowaniem i usankcjonowaniem tego). Obowiązek ten może mieć czasami szczególne znaczenie dla pokrzywdzonego. Natomiast dla sprawcy może on stanowić podstawę do refleksji nad popełnionym przewinieniem. Sąd, określając sposób, tryb oraz czas wykonania takiego środka, powinien mieć na uwadze nie tylko ewentualne stanowisko pokrzywdzonego, ale również charakter popełnionego przewinienia, jego okoliczności, postawę sprawcy (po popełnieniu deliktu oraz w toku postępowania

58 Zob. K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 233; R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 438.

59 Z. Czeszejko, Z. Krzemiński, *Odpowiedzialność...*, s. 36–37; K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 224–225.

dyscyplinarnego), itp. Orzekając go, należy mieć też na uwadze możliwość późniejszej weryfikacji jego wykonania[60].

Środkiem o charakterze kompensacyjnym i prewencyjnym, ale o charakterze fakultatywnym, jest podanie treści orzeczenia dyscyplinarnego do wiadomości publicznej. Środek ten jest orzekany obok „zasadniczej" kary dyscyplinarnej. Wskazuje się, iż na jego zastosowanie powinien mieć wpływ m.in. interes adwokatury (lub samorządu radców prawnych) w zakresie społecznego oddziaływania określonej kary w tym środowisku (tj. prewencja ogólna – powstrzymanie ewentualnych przyszłych sprawców przed popełnianiem podobnych przewinień). Ponadto powinien on realizować także określone cele prewencji szczególnej (jako dodatkowa represja w ramach odpowiedzialności dyscyplinarnej). W niektórych sytuacjach jego zastosowanie może się również wiązać z potrzebą zadośćuczynienia pokrzywdzonemu przewinieniem. Wskazuje się, że sąd dyscyplinarny powinien środek ten orzekać w sytuacji popełniania przewinień nagminnych, charakteryzujących się wysokim stopniem społecznej szkodliwości lub takich, które spotkały się z dużym zainteresowaniem środowiska adwokackiego/radcowskiego lub nawet społecznym. Jednakże gdyby takie podanie orzeczenia do publicznej wiadomości mogło w jakimś zakresie godzić w interes pokrzywdzonego, to sąd nie może go upublicznić[61].

Można by stwierdzić, że (co do zasady) system tzw. „kar dodatkowych" przewidzianych na gruncie ustawy Prawo o adwokaturze oraz ustawy o radcach prawnych jest spójny i współzależny, jednak wymaga on chyba jeszcze kilku drobnych modyfikacji. Wskazuje się m.in. (analogicznie na gruncie ustawy o radcach prawnych), że np. okres, na który orzeczono zakaz wykonywania patronatu, nie powinien biec w czasie trwania zawieszenia prawa do wykonywania zawodu (zawieszenia w czynnościach zawodowych) ani także w czasie ewentualnego wykonywania kary pozbawienia wolności orzeczonej w postępowaniu karnym, i to nawet w sprawie o inny czyn niż będący przedmiotem postępowania dyscyplinarnego. Należałoby także rozważyć uzupełnienie katalogu środków dyscyplinarnych o np. obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu, czy być może nawet o obowiązek ukończenia określonych szkoleń itp. Jako postulat *de lega ferenda* warto by też być może wziąć pod uwagę możliwość podania do wiadomości publicznej prawomocnego dyscyplinarnego wyroku uniewinniającego na wniosek obwinionego złożony do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji (tudzież umarzającego postępowanie dyscyplinarne). Trzeba również wskazać, że aktualnie nie ma adekwatnych narzędzi pozwalających na wyegzekwowanie orzeczonych środków dyscyplinarnych. Niezastosowanie się do orzeczonego przez sąd dyscyplinarny zakazu lub obowiązku nie jest (co do zasady) obwarowane żadną

60 Zob. R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 438–439; T. Niedziński (w:) *Ustawa...*, art. 65 RadPrU, Legalis.

61 K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska (w:) *Prawo...*, s. 233–234; R. Baszuk, W. Marchwicki (w:) *Prawo...*, s. 439; T. Niedziński (w:) *Ustawa...*, art. 65 RadPrU, Legalis.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

sankcją, a zatem nie ma gwarancji co do tego, że obwiniony w każdym przypadku się do zakazu zastosuje lub określony obowiązek zrealizuje (dostępny mechanizm sankcjonujący niewywiązanie się z orzeczonego środka dyscyplinarnego to np. ewentualna odpowiedzialność adwokata/radcy prawnego za niestosowanie się do decyzji władz samorządu). Wskazane wyżej słabości systemu sankcji dyscyplinarnych wymierzanych w stosunku do adwokatów i radców prawnych (aplikantów) wiążą się zatem z potrzebą dokonania ewentualnych nowelizacji w tym zakresie[62].

Dr Patrycja Bróżek
Doktor nauk prawnych.
Doctor of Laws, lawyer.
ORCID: 0000-0002-3968-6594

Abstract

Keywords: *disciplinary penalties, disciplinary measures, disciplinary courts, advocate, attorney-at-law, disciplinary responsibility, professional ethics*

Some selected reflections on disciplinary measures (so-called "additional penalties") imposed on advocates and attorneys-at-law (and trainees)

Under Article 81(2)–(6) of the current Act of 26 May 1982 – Law on the Bar and Article 65(2a)–(2h) of the Act of 6 July 1982 on Attorneys-at-Law, the legislator regulated additional punishments imposed in connection with the commission of a disciplinary tort, which are known in literature as 'disciplinary measures' ('additional penalties'). They may be imposed in addition to disciplinary penalties, but cannot constitute an independent form of punishment of the respondent. Pursuant to Article 81(2) of the Law on the Bar and Article 65(2a) of the Attorneys-at-Law

62 Zob. szerzej M. Kulik, *Kary dyscyplinarne...*, s. 169–171.

Act, in addition to a reprimand and a fine, an additional (and therefore optional) ban on supervising trainees may be adjudicated for a period between one and five years. An obligatory ban of two to ten years is adjudicated alongside the penalty of suspension from professional activities (Article 81(3) of the Law on the Bar and Article 65(2b) of the Attorneys-at-Law Act). Meanwhile, the imposition of a reprimand and a fine entails the loss of the right to stand for election to a governing body of the Bar Association for a period of three years after the judgment becomes final (Article 81(4) of Law on the Bar and Article 65(2g) of the Attorneys-at-Law Act). The penalty of suspension from professional activities is associated with the loss of the rights to stand for election and the right to vote for a period of six years from the date when the judgment became final (Article 81(5) of the Law on the Bar and Article 65(2h) of the Attorneys-at-Law Act). In 2014 there was an amendment to the Law on the Bar and some other laws (introduced by the Act of 7 November 2014) and in connection with it, in Article 81, after paragraph 3, the legislator added paragraph 3a, which emphasizes that, in addition to the disciplinary penalty, an obligation of apology to the complainant may be ordered. Also, after paragraph 5 of Article 81, paragraph 6 was added. It states that the disciplinary court may order that the contents of the decision be made public in a certain manner if it deems it advisable, given the circumstances of the case, as long as this does not violate the interest of the complainant. Both of these measures can (in principle) be adjudicated in addition to each of the penalties. Similar solutions have been introduced in the Attorneys-at-Law Act in Article 65(2e) and (2f). It should be mentioned that most of the disciplinary penalties listed in Article 81 of the Law on the Bar and Article 65 of the Attorneys-at-Law Act can be applied to advocates, attorneys-at-law, and trainees alike. However, this does not apply to a fine, which is not imposed on trainees. Therefore, it should be assumed that some of the disciplinary measures can be applied to trainees as well, although it is clear from the wording of the regulations themselves that not all of them are applicable (e.g., prohibition of supervising trainees). The purpose of this publication is therefore to draw particular attention to the disciplinary measures mentioned above.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

Bibliografia

1. **Baszuk Rafał,** *Wpływ nowelizacji Prawa o adwokaturze oraz Kodeksu postępowania karnego na model adwokackiego postępowania dyscyplinarnego*, „Palestra" 2015/5–6
2. **Baszuk Rafał, Marchwicki Wojciech** (w:) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Piesiewicz, Warszawa 2023
3. **Boruta Irena,** *Ochrona dóbr osobistych pracownika*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne" 1998/2
4. **Bryc Wojciech,** *Naruszenie dóbr osobistych w reklamie*, „Palestra" 2001/5–6
5. **Ceglarska-Piłat Katarzyna, Zbrojewska Monika** (w:) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2016
6. **Chojniak Łukasz,** *Prawo do obrony w dochodzeniu dyscyplinarnym adwokatów – wybrane zagadnienia z uwzględnieniem ostatniej nowelizacji Pwrawa o adwokaturze*, „Palestra" 2015/3–4
7. **Czeszejko Zdzisław, Krzemiński Zdzisław,** *Odpowiedzialność dyscyplinarna adwokatów*, Warszawa 1971
8. **Dudka Katarzyna,** *Stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniach dyscyplinarnych uregulowanych w prawie o adwokaturze oraz ustawie o radcach prawnych*, „Prawo w działaniu – sprawy karne" 2014/1
9. **Granecki Paweł,** *Dobra osobiste w prawie polskim – zagadnienie dóbr osobistych osób prawnych*, „Przegląd Sądowy" 2005/5
10. **Hauser Marek,** *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa – uwagi porządkujące*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2005/65
11. **Janczewski Stanisław, Krzemiński Zdzisław, Pociej Władysław, Żywicki Władysław,** *Ustrój adwokatury – Komentarz*, Warszawa 1960
12. **Korzeniewski-Lasota Anna,** *Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów*, „Palestra" 2013/11–12
13. **Kozielewicz Wiesław,** *Stosowanie prawa karnego materialnego i procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach sędziów (zarys problematyki)* (w:) *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda, Lublin 2005
14. **Kulik Marek,** *Kary dyscyplinarne w ustawie o radcach prawnych. Próba analizy systemowej*, „Studia Iuridica" 2022/93
15. **Niedziński Tomasz** (w:) *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2022, Legalis
16. **Nowacki Józef,** *„Odpowiednie" stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo" 1964/3
17. **Ochendowski Eugeniusz,** *Prawo administracyjne. Część ogólna*, Toruń 2013

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4

18. **Stefański Ryszard Andrzej** (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2024, Legalis
19. **Szeleszczuk Damian** (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021, Legalis
20. **Trela Jacek** (w:) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2016
21. **Wiśniewski Piotr** (w:) *Prawo prasowe. Komentarz*, red. W. Lis, P. Wiśniewski, Z. Husak, Warszawa 2012, Legalis

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.02.4